Ryšių reguliavimo tarnyba kyla į kovą su internetiniais sukčiais ir seksualiniais priekabiautojais

Ryšių reguliavimo tarnybos iniciatyvos „Nė vienas nėra pamirštas“ projektas „Švarus internetas“ skelbia karą internetiniams sukčiams, elektroninėms patyčioms, vaikų viliotojams ir seksualiniams priekabiautojams. RRT ekspertai moksleiviams, jų tėveliams ir mokytojams įteikė svarbiausią mokslo metų pradžios dovaną – edukacines laidas „Skaitmeninė pamoka vaikams“ ir „Skaitmeninė pamoka paaugliams“. Vaikams ir jaunuoliams atskleidžiami didžiausi pavojai, tykantys internete, ir būdai juos įveikti. „Mūsų tikslas – skaitmeninių pamokų maksimali sklaida. Kad nebūtų nė vieno vaiko ir paauglio, kuris dar nematė šių laidų. Tad dalinkimės skaitmeninėmis pamokomis savo interneto svetainėse, socialiniuose tinkluose ir visais kitais įmanomais informacinės sklaidos kanalais. Kad moksleiviai, susidūrę su iššūkiais internete, žinotų, kaip reikia elgtis ir kur kreiptis“, – ragina Rita Karpuvienė, Ryšių reguliavimo Komunikacijos projektų vadovė.

45 minučių trukmės skaitmenines pamokas veda net trys charizmatiški vedėjai. Dirbtinio intelekto (DI) žinovai – Tomas Sakro, „Insane video agency“ DI ir vizualinių sprendimų specialistas, bei Dov Zavadskis, „Befriend AI“ DI treneris, – į pagalbą pasitelkė DI robotuką. Šis kompiuterinis vedėjas dalina patarimus, tikslina sąvokas ir linksmina vaikus.

Laidos apipavidalinimas žaismingas, šviesus, tačiau rengėjai kviečia neapsigauti, nes nagrinėjamos temos sudėtingos, aštrios, itin jautrios ir labai aktualios. Pažiūrėjus pirmąsias 15 minučių kiekvienam mokytojui ir tėveliui kils natūralių klausimų: ar nereikėtų aptarti elektroninių sukčių, patyčių, seksualinio viliojimo ir priekabiavimo, ką vaikai žino apie šias temas, ar jie gebės nepasiduoti priešiškiems žmonėms?

Kalbėti, negalima tylėti

„Švaraus interneto“ ekspertai įspėja, kad šiuolaikiniame pasaulyje būtina kalbėtis su vaikais šeimoje ir mokykloje šiomis nepatogiomis temomis. „Tylėti – tai lygu ignoruoti. Tai reiškia sakyti, kad mums nesvarbu, su kuo susiduria vaikai internete, ir mes paliekame juos kovoti su šiais pavojais vienus. Vaikai turi žinoti, kas vyksta pasaulyje, ir atpažinti nusikaltėlius“, – teigia J. Paulauskaitė, RRT Skaitmeninių paslaugų reguliavimo grupės vadovė.

Sigitas Šemis, Policijos departamento Viešosios tvarkos biuro viršininko pavaduotojas, laidos rubrikoje „Ekspertas kalba“ įspėja, kad vaikų, paauglių viliojimo ir seksualinio priekabiavimo mastas kasmet didėja. Pasaulyje įvykdoma daugiau nei 300 mln. tokių nusikaltimų.

Pasak eksperto, norint juos užkardyti, būtina su vaikais nuo mažens kalbėtis, įdiegti, kad pasisakytų apie internetinius draugus, ir nuolat jiems kartoti, jog tėvai, mokytojai, policija ir www.svarusinternetas.lt yra pagalbininkai. Po naujuoju nepažįstamuoju, prisidengusiu fiktyvia paskyra, labai dažnai slepiasi nusikaltėlis ar net organizuotos jų grupės. Jų tikslas vienas – bet kokiais būdais išgauti intymias vaikų, paauglių nuotraukas ar vaizdo įrašus.

Laidos kūrybinę grupę šokiravo, kad net šeši iš septynių rubrikai „Paaugliai paaugliams“ pakalbintų moksleivių yra susidūrę su seksualiniu viliojimu ir priekabiavimu internete, ir net ne po vieną kartą. Išklausius paauglių liudijimus, atkrenta saviapgaule

grindžiami įsitikinimai: „Mano vaikas saugus, jam tai negresia.“ Internetiniai nusikaltėliai labai aktyvūs – veikia net organizuotos jų grupės, todėl tik laiko klausimas, kada ir kaip su šiais iššūkiais susidurs kiekvienas vaikas. Todėl ekspertai vienija jėgas, kad kiekvienas Lietuvos moksleivis gebėtų atpažinti nusikaltėlius.

Labai svarbų vaidmenį, užkardant veikas ir apsaugant vaikus, atlieka tėveliai ir mokytojai. „Vaikas, išsiuntęs tokią nuotrauką, bijo prisipažinti, nes baiminasi pasekmių. Jis bijo, kad yra kaltas, nors vaikas ar paauglys turėtų žinoti: ne jis kaltas, o nusikaltėlis“, – pareigūnas S. Šemis ragina tėvelius ir mokytojus visų pirma išklausyti nukentėjusįjį ir jį visais įmanomais būdais palaikyti, nes tik tokiu atveju vaikas atskleis tikrąją situaciją.

Laidos vedėjai kartu su ekspertais aiškina vaikams ir paaugliams, kaip galima atpažinti nusikaltėlius, kokius viliojimo metodus jie taiko, ir įvardija konkrečius žingsnius, kurių jaunimas turėtų imtis patekęs į viliotojų pinkles.

Pavojinga mada

Laidoje „Skaitmeninė pamoka paaugliams“, skirtoje 12-19 metų jaunuoliams, ekspertai su vedėjais paliečia dar vieną nepatogią temą – „sekstingą“. Apie šią tarp jaunimo paplitusią nuogybių („nudes“) siuntinėjimo madą dažnas tėtis ar mama net nežino.

S. Šemis perduoda labai aiškią žinutę kiekvienam paaugliui: „Nuogo kūno, intymios kūno vietos nuotraukos ar vaizdo įrašo siuntimas į internetinę erdvę – tai nusikalstama veika.“

Laidoje kalbintų policijos ir „Vaikų linijos“ ekspertų teigimu, labai svarbu, kad tėvai savo vaikams, paaugliams praneštų, jog spaudimu išgautas intymumas nėra meilės įrodymas, o nusikaltimas, prilyginamas pornografijos disponavimui, ir užtraukia atsakomybę pagal Baudžiamąjį kodeksą.

Nepaisant rizikų, ši nusikalstama veika sparčiai plinta tarp paauglių. „Tiesiog pasakymai „nesiųsk“ vaikams atrodo atgrasiai, nes jie vis tiek siųs. Todėl labai svarbu, kad jie žinotų, kaip kuo greičiau sustabdyti įsisukusius procesus, ir kreiptųsi pagalbos“, – teigia ne vieno paauglio graudžią istoriją išklausiusi Eglė Tamulionytė, „Vaikų linijos“ kampanijos „Be patyčių“ koordinatorė.

Elektroninių patyčių pandemija

Kai kurios skaitmeninį raštingumą ugdančių laidų temos pakedeno ir pačių vedėjų vaikystės skausmingus prisiminimus. 6–11 metų vaikams skirtoje laidoje „Skaitmeninė pamoka vaikams“ D. Zavadskis prisipažįsta mokykloje patyręs patyčias.

„6–7 klasėje galvojau apie savižudybę, nes susidūręs su iššūkiais labai stipriai save izoliavau, gyvenau savo „burbuliuke“ ir man tai buvo pasaulio pabaiga. Manau, tuo metu pamatęs tokią laidą ir išgirdęs padrąsinimą, kad reikia netylėti, ieškoti pagalbos ir rasti žmonių, kurie išklausytų, patartų, tikrai būčiau lengviau išgyvenęs sunkiausią savo gyvenimo etapą“, – jautriais išgyvenimais dalijasi laidos vedėjas.

Elektroninės patyčios – tai viena dažniausių grėsmių, su kuriomis vaikai ir paaugliai susiduria internete. Populiarus vaikų rašytojas, prozininkas, dramaturgas Tomas Dirgėla ir vaizdo tinklaraštininkas, nuomonės formuotojas Paulius Mikolaitis–Paul de Miko rubrikoje „Žvaigždė dalijasi“ atskleidžia, kad nė vienas žmogus nėra apsaugotas nuo patyčių.

„Ką daryčiau, jeigu atsukčiau laiką atgal? Manau, kad su kažkuo kalbėčiausi, nes esu patyręs, kad tie dalykai grįžta, jeigu jų vaikystėje nesutvarkai, nepasidalini“, – būtinybę ieškoti pagalbos pabrėžia T. Dirgėla.

„Švarus internetas“ partnerės „Vaikų linijos“ atstovė prožektorių šviesą nukreipia į didžiausią elektroninėse patyčiose dalyvaujančiųjų grupę – stebėtojus.

„Jeigu stebi ir nieko nedarai, vadinasi, tu tarsi palaikai patyčias. Tiesiog svarbu nelikti abejingiems!“ – ragina laidos ekspertė Goda Levinskaitė, Kauno „Vaikų linijos” koordinatorė ir psichologė, bei primena, kad kiekvienas nukentėjusysis gali sulaukti pagalbos.

DI – neišvengiamybė

RRT iniciatyvos „Nė vienas nėra pamirštas“ projektas „Švarus internetas“ kviečia visus Lietuvos mokytojus pasinaudoti šia mokomąja priemone, pritaikyta pamokoms, ir supažindinti vaikus ir paauglius su būdais, kuriais galima apsisaugoti nuo internetinių nusikaltėlių.

Laidos vedėjai su vaikais dalijasi patarimais, kaip apsaugoti svarbius duomenis, o paaugliams kartu su laidos eksperte Sigita Jurkynaite, „Nord Security“ informacijos saugos vadove, primena, kad, įsigalint dirbtinio intelekto įrankiams, didžiausia vertybe tampa privatumas. „Pagrindinis patarimas – būkite labai kritiški naudodamiesi internetu ir ypač dirbtiniu intelektu. Stenkitės, kiek įmanoma, minimizuoti informaciją, kurią įkeliate“, – įspėja S. Jurkynaitė.

Laidų vedėjai ir DI ekspertai vienbalsiai tvirtina, kad negalima apsimesti, jog DI neegzistuoja, – DI įrankiai yra neišvengiamybė ir reikia mokėti saugiai su jais elgtis. T. Sakro sukūrė laidų vinjetes su DI įrankiais, turėdamas vos dvi nuotraukas. Laidų žiūrovai išvys pro debesis krintančius vedėjus.

„Kai papuolame į nežinomas situacijas ar sukčių pinkles, tiek mes, tiek vaikai jaučiamės taip, lyg kristume į prarają. Debesėliai, pro kuriuos neriame su D. Zavadskiu, atrodo lengvi ir purūs – norime, kad taip jaustųsi vaikai, susiduriantys su iššūkiais internete. Tikimės, kad būtent šios laidos visiems padės pajusti tvirtą pagrindą po kojomis“, – sako T. Sakro.

Laidose netrūksta ir linksmų akimirkų – mažuosius žiūrovus trumpam atitrūkti nuo sunkių temų ir pajudėti kviečia vaikų sporto centro „Strakaliukas“ trenerė Karolina, DI robotukas vaikams siūlo pasitikrinti žinias trumpame žaidime. Paaugliams į kokybiško, jėgas atkuriančio miego pasaulį padeda pasinerti charizmatiškoji neuromokslininkė, miego tyrėja Laura Bajorskaitė. Taip pat jaunuolius linksmina DI močiutė Daisy ir šokanti Didžiosios Britanijos karalienė Elžbieta II.

„Tai vienos svarbiausių laidų kiekvienam vaikui ir paaugliui. Galbūt vieni dalykai bus visai negirdėti, kiti gali šokiruoti ar būti nejaukūs, bet labai siūlau sukaupti visas jėgas ir pažiūrėti iki galo. Nebūtinai viską suprantame čia ir dabar, bet ta informacija užsilieka, tad susidūrę su nusikaltėliais prisiminsite: *O, teisingai, aš girdėjau, kaip reikia elgtis tokioje situacijoje*“, – ragina D. Zavadskis.

T. Sakro kviečia paauglius, tėvus su vaikais, mokytojus dalintis šiomis edukacinėmis laidomis su draugais ir seneliais: „Tokių laidų pakankamai bus tada, kai visi sukčiai savo noru nutrauks savo veikas, t. y. kai jos paprasčiausiai taps nebepelningos.“

Edukacines laidas „Skaitmeninė pamoka vaikams“ ir „Skaitmeninė pamoka paaugliams“ galima rasti „YouTube“ kanalo paskyroje „Švarus internetas“. Laidų kūrėjai, ekspertai ir vedėjai kviečia tapti švaraus interneto žinovais, kad apsaugotume save, draugus, šeimos narius ir visi kartu padarytume internetą draugišką kiekvienam.